

MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM CỦA THẾ GIỚI ISLAM GIÁO HIỆN NAY

Tóm tắt: *Islam giáo là tôn giáo lớn thứ hai trên thế giới với khoảng 1,57 tỷ tín đồ, chiếm 23% tổng dân số thế giới. Theo nhận định của PEW năm 2011, Islam giáo có thể tiếp tục trở thành một tôn giáo mang tính quốc tế cao và phát triển mạnh mẽ trên khắp 5 châu lục. Trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay, Islam giáo cũng giống như bất kỳ tôn giáo nào khác đang có những biến động trong đời sống chính trị, văn hóa, xã hội để tìm ra phương thức thích nghi với hoàn cảnh mới. Trong khuôn khổ bài viết này, tác giả trình bày vắn tắt 9 đặc điểm của thế giới Islam giáo hiện nay.*

Từ khóa: *Đặc điểm, tình hình, Islam giáo.*

1. Hiện trạng thế giới Islam giáo hiện nay

Xét về mặt lịch sử, Islam giáo là tôn giáo mang tính quốc tế ra đời muộn nhất nhưng lại là tôn giáo phát triển nhanh nhất. Islam giáo ngày nay không chỉ bó hẹp trong văn hóa Arab mà đã trở thành một tôn giáo đa văn hóa, một cộng đồng tôn giáo có mặt khắp năm châu lục.

Islam giáo là tôn giáo lớn thứ hai trên thế giới, sau Kitô giáo với khoảng 1,57 tỷ tín đồ, chiếm 23% tổng dân số thế giới¹, có mặt ở hơn 100 quốc gia trên tất cả các châu lục. Hiện trên thế giới có 47 quốc gia có số lượng người Islam giáo chiếm đa số (trên 50% tổng dân số là người Islam giáo). Khu vực Trung Đông - Bắc Phi là vùng đất khởi nguồn của Islam giáo, là cái nôi của nền văn minh Islam giáo và cũng là trung tâm “xuất khẩu” Islam giáo ra toàn thế giới. Mặc dù chỉ tập trung 20% dân số Islam giáo trên toàn thế giới nhưng lại là khu vực có mật độ các quốc gia mà người Islam giáo chiếm đa số cao nhất (hơn một nửa trong số các quốc gia ở khu vực này có số lượng người Islam giáo chiếm hơn 95% dân số).

Châu Á là khu vực có số lượng người Islam giáo đông nhất, chiếm khoảng 62% tổng số lượng người Islam giáo trên toàn thế giới. Islam giáo du nhập vào khu vực này từ khoảng thế kỷ VII đến thế kỷ VIII.

* Thạc sĩ. Khoa Truyền thông và Văn hóa đối ngoại, Học viện Ngoại giao.

Islam giáo truyền tới các quốc gia Đông Á - Đông Nam Á qua Ấn Độ và các quốc gia Trung Á. Hiện nay, chỉ riêng tín đồ sáu quốc gia: Indonesia, Ấn Độ, Pakistan, Bangladesh, Thổ Nhĩ Kỳ và Iran đã chiếm hơn một nửa tổng số tín đồ Islam giáo trên toàn thế giới.

Cộng đồng người Islam giáo ở khu vực Châu Phi, Nam Sahara chiếm khoảng 15% tổng số lượng người Islam giáo trên toàn thế giới, trong đó Nigeria là quốc gia có số lượng người Islam giáo lớn nhất ở khu vực với 78 triệu người, chiếm 1/3 tổng số lượng người Islam giáo của khu vực Châu Phi và nam Sahara.

Khuynh hướng biến động của Islam giáo và tín đồ Islam giáo trong thời gian tới được dự báo là sẽ rất mạnh với diễn biến chủ đạo là sự gia tăng nhanh về số lượng tín đồ cũng như về sự hiện diện của tín đồ trên mọi vùng miền thế giới.

Nghiên cứu đầu năm 2011 về *Tương lai của dân số Islam giáo toàn cầu* của Trung tâm nghiên cứu PEW đã đưa ra nhận định rằng, số lượng tín đồ Islam giáo sẽ tăng khoảng 35% trong vòng 20 năm tới và đạt khoảng 2,2 tỷ người vào năm 2030.

Bảng 1: Dự báo số lượng tín đồ Islam giáo năm 2030²

Khu vực	Số lượng (ngàn người)	% trong tổng tín đồ
Châu Á – Thái Bình Dương	1.295.625	59,2
Trung Đông và Bắc Phi	439.453	20,1
Châu Phi cận Sahara	385.939	17,6
Châu Âu	58.209	2,7
Châu Mỹ	10.927	0,5
Toàn thế giới	2.190.154	100

Cũng theo nghiên cứu này, sau năm 2070, Islam giáo có thể trở thành tôn giáo lớn nhất thế giới. Đến năm 2100 có thể chiếm tới 34,9% dân số, vượt qua Kitô giáo là 33,8%.

Nếu đúng như vậy, Islam giáo có thể tiếp tục trở thành một tôn giáo mang tính quốc tế cao và phát triển mạnh mẽ trên khắp 5 châu lục. Tầm ảnh hưởng của tôn giáo này đến đời sống kinh tế, văn hóa, chính trị, xã hội phần còn lại của thế giới ngày càng trở nên sâu rộng, nhất là trong bối cảnh gia tăng các cuộc khủng bố, bạo lực đẫm máu của lực lượng Islam giáo cực đoan.

2. Đặc điểm của thế giới Islam giáo hiện nay

Dưới tác động của toàn cầu hóa, Islam giáo cũng giống như bất kỳ một tôn giáo nào đều phải điều chỉnh, thích nghi với hoàn cảnh mới. Do

vậy, thế giới Islam giáo cũng xảy ra nhiều biến động và xuất hiện nhiều đặc điểm mới. Có thể khái quát một vài đặc điểm của thế giới Islam giáo trong bối cảnh đương đại như sau:

2.1. Tính chất cộng đồng thống nhất trên quy mô toàn cầu

Cộng đồng Islam giáo trên thế giới là một khối thống nhất trong đa dạng. Cho dù ở bất cứ nơi nào, cộng đồng Islam giáo đều dễ được nhận diện, không chỉ do trang phục của họ mà chủ yếu do việc thực hiện phổ biến 5 rường cột thực hành niềm tin - làm nên *trái tim* và *linh hồn* của Islam giáo.

Shahadah - xác nhận và tuyên xưng đức tin: chỉ có một Thượng Đế duy nhất và Muhammad là tiên tri của ngài

Salat - cầu nguyện: mỗi ngày 5 lần, lúc mặt trời mọc, buổi trưa, buổi chiều, lúc mặt trời lặn, và buổi tối trước khi đi ngủ

Zakat - bố thí cho người nghèo

Sawm - nhịn ăn trong tháng ăn chay Ramadan

Haji - hành hương về Thánh địa Mecca³

Ngoài ra, không thể không kể đến Kinh Qu'ran vốn được người Islam giáo coi là cuốn Kinh Thánh cuối cùng, đầy đủ nhất, thanh khiết nhất - là chất keo kết dính hơn 1,5 tỷ tín đồ một cách bền vững nhất và tự nhiên nhất. Kinh Qu'ran cũng sẽ chỉ có nghĩa và quyền năng khi được tụng đọc theo một thứ ngôn ngữ duy nhất: ngôn ngữ Arab. Chính vì thế, các tín đồ Islam giáo dù bất kể quốc tịch nào, khi cầu nguyện cũng đều dùng ngôn ngữ Arab.

Tiếp theo là Shariah - giáo luật Islam giáo. Chừng nào mà lý tưởng Shariah vẫn tồn tại trong cộng đồng thì nó cũng là biểu hiện cho sự tuân phục của cả cộng đồng Islam giáo với Allah và thể hiện cho lý tưởng ngôi nhà chung Islam giáo thống nhất trên mọi phương diện. Giáo luật của Islam là vĩnh cửu⁴.

Cuối cùng là toàn cầu hóa, cùng với nó là sự phát triển mạnh mẽ của các phương tiện truyền thông đã giúp kết nối hàng tỷ tín đồ Islam giáo trên khắp thế giới, đã giúp họ cùng quy phục dưới Allah. Benazir Bhutto, nguyên thủ tướng Pakistan đã chỉ ra vai trò của toàn cầu hóa đối với cộng đồng Islam giáo như sau: radio, tivi và internet đã góp phần làm cho họ trở nên gắn kết hơn, góp phần duy trì bản sắc của một cộng đồng tôn

giáo⁵. Sự kết nối toàn cầu này đã củng cố ý thức cho các tín đồ Islam giáo rằng: họ thuộc về một *cộng đồng* (Ummah).

Ở các nước Arab Trung Đông, các cộng đồng Islam giáo vẫn duy trì tình đoàn kết trong Liên đoàn Arab, cùng nhau phối hợp trong các cuộc đấu tranh chung chống Israel, chống những chính sách áp đặt, can thiệp của các nước EU, Mỹ đối với khu vực nói chung và vấn đề Palestine - Israel nói riêng. Hội nghị Islam giáo (OIC) được thành lập với trụ sở ở Jiddah vào năm 1972, là tổ chức liên quốc gia tôn giáo duy nhất. Chính phủ các nước Kitô giáo, Phật giáo và Ấn Độ giáo không có các tổ chức liên quốc gia với các thành viên trên cơ sở tôn giáo, song các chính phủ Islam giáo đã làm được điều này.

Như vậy, Islam giáo là một tôn giáo rất đặc biệt. Dù ở bất cứ đâu, họ đều chung một niềm tin, đều là một cộng đồng tôn giáo thuần khiết và thống nhất cao độ.

2.2. Hợp nhất giữa quyền lực tôn giáo và quyền lực chính trị

Mối quan hệ giữa tôn giáo và chính trị được coi là vấn đề trọng tâm của lịch sử Islam giáo hiện đại. Có thể nói, tại các quốc gia Islam giáo không thấy có sự phân tách giữa tôn giáo với chính quyền và thật khó phân biệt đâu là giáo luật và đâu là luật pháp quốc gia. Islam giáo đã trở thành lối sống của người dân trên mọi mặt.

Mặc dù là tôn giáo quốc tế và có trung tâm tôn giáo ở thánh địa Mecca nhưng Islam giáo không có “giáo hội” thống nhất, không có hàng giáo phẩm. Quyền lực tôn giáo vì vậy không nằm trong giáo hội mà lại do tín đồ định đoạt. Do vậy, để tách tôn giáo ra khỏi chính trị không hề dễ dàng trong trường hợp của Islam giáo.

Trong lịch sử, nhiều nỗ lực của các thế lực đã được thực hiện nhằm tách riêng giáo luật Islam giáo ra khỏi quyền lực chính trị song đều thất bại. Ví dụ, nhà nước Ottoman đã đưa ra hai khái niệm Sultan và Caliph. Caliph là chỉ những vị vua cai quản triều đình và Sultan là những thủ lĩnh tôn giáo có quyền lực chính trị tối thượng. Tuy nhiên, vào giữa thế kỷ XVII, người Islam giáo dòng Sunni đã bác bỏ Sultan và đồng nhất lãnh tụ tôn giáo với lãnh tụ chính trị.

Quyền lực chính trị ở nước Islam giáo phần lớn đều được truyền theo phương thức thế tập. Ở Syria, Hafez Assad sau ba thập niên nắm quyền, con trai ông là Bashar kế tục quyền lãnh đạo đất nước. Ở Jordan, quyền

lực chính trị nằm trong tay gia đình Hashemite. Ở Morocco là gia đình Alouite. Ở Saudi Arabia là dòng họ al-Sauds. Ở Kuwait là dòng họ al-Sabahs. Islam giáo luôn được khuyến khích trương sức mạnh trong hệ thống chính trị ở những nước này. Các nhà lãnh đạo cũng là người truyền giáo, gây ảnh hưởng của chính phủ thông qua các thánh đường Islam giáo. Trong những thập niên 1970 và 1980, người ta chứng kiến nhiều nhà lãnh đạo chính trị đồng nhất bản sắc chế độ và bản thân họ với Islam giáo.

Sự hợp nhất giữa quyền lực tôn giáo và quyền lực chính trị là một trong những đặc trưng quan trọng của thế giới Islam giáo. Khi nhìn về tương lai của Islam giáo, nhiều học giả cho rằng cần phân tách hai quyền lực này để phá bỏ mọi rào cản và mở đường cho Islam giáo phát triển. Tuy nhiên, khi Islam giáo đã trải qua mười ba thế kỷ duy trì sự hợp nhất giữa quyền lực tôn giáo và quyền lực chính trị thì việc phân tách là một thách thức đối với thế giới Islam giáo và phần còn lại của thế giới, nhất là Phương Tây.

2.3. Sự biến động của niềm tin trong thế giới Islam giáo

Từ khi được ra đời trên bán đảo Arab, Islam giáo trở thành niềm tin của mỗi người dân hoang mạc, du mục nơi đây. Nếu thuở ban đầu và nhiều thế kỷ sau đó, Islam giáo dường như luôn đi theo hướng ôn hòa, hướng thiện, nhân đạo thì từ cuối thế kỷ XX và đầu thế kỷ XXI, trong thế giới Islam giáo xuất hiện những khuynh hướng cực đoan, cuồng tín và bạo lực. Những khuynh hướng này đi ngược lại với các giá trị Islam giáo, làm xấu đi hình ảnh Islam giáo trong mắt cộng đồng thế giới và không bao giờ có thể đại diện cho thế giới Islam giáo.

Chủ nghĩa Islam giáo (trong đó chủ yếu là trào lưu Islam giáo chính thống và trào lưu Islam giáo cực đoan) nổi lên như một xu hướng nhằm tái khẳng định lại vị thế của Islam giáo trong thế giới đương đại, là sự phản ứng chính trị với sự thống trị của Phương Tây - đã và đang đặt ra thách thức nghiêm trọng đối với chính trị thế giới.

Trào lưu Islam giáo chính thống (Islamic fundamentalists) và trào lưu Islam giáo cực đoan (Islamic extremists) giống nhau ở động cơ: mong muốn Islam giáo quay trở lại thời kỳ ban đầu, là cơ sở hướng dẫn toàn bộ đời sống xã hội. Tuy nhiên, phương pháp và hình thức biểu hiện của hai trào lưu này lại khác nhau. Trào lưu Islam giáo chính thống được xem là bảo thủ cực đoan trên phương diện lý thuyết. Trào lưu Islam giáo cực đoan không chỉ trên phương diện động cơ mà phương pháp hoạt động cũng khuyến khích thúc đẩy bạo lực. Do đó, trào lưu Islam giáo cực đoan

gắn gũi với Chủ nghĩa khủng bố Islam giáo. Bernard Lewis từng chỉ ra hai nguyên nhân của trào lưu Islam giáo chính thống⁶. Thứ nhất, hiện nay thế giới Islam giáo có hai trạng thái: một của những người có niềm tin và một của những người không có niềm tin. Nhiệm vụ của người Islam giáo chính thống là phải thống nhất toàn thể giới trong một niềm tin với Thượng đế Allah. Nguyên nhân thứ hai và được coi là chính yếu nhất, đó là sự phản đối chính sách thân Israel của Mỹ. Đây chính là nguồn cơn thịnh nộ của các tín đồ Islam giáo cực đoan.

Hai khuynh hướng này không thể là con đường đi tới sự thịnh vượng và ổn định chung cho thế giới Islam giáo và càng không bao giờ có được thẩm quyền tôn giáo để đại diện cho nền văn minh Islam giáo.

2.4. Cuộc chiến thẩm quyền tôn giáo trong thế giới Islam giáo

Cuộc chiến thẩm quyền tôn giáo lúc âm ỉ, lúc bùng lên dữ dội kể từ khi Muhammad qua đời là một mảng tối và cũng là một trong những nguyên nhân tạo ra sự khủng hoảng trong thế giới Islam giáo. Thực chất, cuộc chiến đó là cuộc tranh giành đòi quyền xác định tinh thần Islam giữa phái Islam giáo ôn hòa và Islam giáo cực đoan. Cuộc chiến đó dường như không thể có hồi kết như Bhutto nhận định: “ngay trong nội bộ thế giới Islam giáo vẫn luôn tồn tại và sẽ tiếp tục tồn tại những sự chia rẽ, những sự đối đầu giữa các giáo phái, các hệ tư tưởng, các cách diễn dịch khác nhau về thông điệp của Đức Allah”⁷.

Một trong những học giả hàng đầu nghiên cứu về Islam giáo khác là Bernard Lewis cũng lý giải cuộc chiến thẩm quyền tôn giáo là sự đấu tranh giữa hai hệ tư tưởng: tự do, dân chủ và nền chính trị thần quyền Islam giáo - hệ tư tưởng nào sẽ quyết định tương lai của Islam giáo. Theo đó, Lewis cho rằng, trào lưu Islam giáo hiện nay rơi vào khủng hoảng giữa bảo thủ và hiện đại. Islam giáo đang đứng giữa ngã ba lịch sử: nền chính trị thần quyền hay dân chủ thế tục sẽ quyết định tương lai của Islam giáo⁸. Cũng theo Lewis, xét đến cùng nguyên nhân của khuynh hướng chính trị cực đoan nhân danh tôn giáo là do sự thiếu vắng nền dân chủ thế tục ở quốc gia Islam giáo.

Cũng như các nền văn minh khác, thế giới nội bộ Islam giáo đang phải tự đấu tranh để tìm ra con đường thích nghi với những tác động mạnh mẽ của toàn cầu hóa. Nhiều khuynh hướng đã và đang lan tỏa trong cộng đồng này: *một là* thế tục hóa, *hai là* bảo thủ, cực đoan, *ba là* đứng ở giữa hai khuynh hướng. Các khuynh hướng đó cho thấy sự biến động trong

niềm tin, trong định hướng tư tưởng, lối sống của người Islam giáo. Một số khuynh hướng đó làm chia rẽ thế giới Islam giáo, và làm tiêu biến động lực phát triển của thế giới Islam giáo. Sự biến động niềm tin này càng diễn ra sâu sắc hơn trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay.

2.5. Xu thế Islam giáo hóa đời sống chính trị - văn hóa - xã hội

Từ khi ra đời, Islam giáo không những thay thế lịch sử của các Tiểu Vương quốc mà còn có sức mạnh đúc khuôn văn hóa, chính trị, xã hội cho cả một dân tộc. Danh tính tôn giáo đã dần làm nên danh tính quốc gia. Trong kỷ nguyên toàn cầu hóa hiện nay, xu hướng Islam giáo hóa chính trị, văn hóa, xã hội đang trở thành một xu hướng khá nổi bật trong thế giới Islam giáo. Xu hướng đó thực chất là biểu hiện của nhu cầu phản tư văn hóa - một nhu cầu định hình bản sắc, bảo vệ bản sắc trước sự xâm thực, lấn át của văn hóa, chính trị phương Tây.

Một trường hợp điển hình cho xu hướng này là cuộc sống của người Islam giáo ở Dubai. Trong khi 95% dân số Dubai là người ngoại quốc thì chỉ có 5% dân số Dubai là người bản địa⁹. Những người bản địa này đang cố thể hiện họ khác những người đến từ các châu lục khác bằng việc níu giữ từng nét văn hóa tôn giáo của họ. Dubai là ví dụ đặc trưng nhất của việc Islam giáo hóa xã hội hơn nữa để bảo vệ căn tính của mình. Dubai cũng là đại diện cho cuộc khủng hoảng căn tính đang ngấm ngấm diễn ra trong thế giới Islam giáo khi làn sóng toàn cầu hóa đang ảnh hưởng ngày càng mạnh mẽ đến mọi mặt trong đời sống của họ.

Một ví dụ khác, đó là việc áp dụng các luật lệ hà khắc của Islam giáo từ thời Trung cổ vào trong xã hội hiện đại của Nhà nước tự xưng (IS)¹⁰. Những luật lệ đó bao gồm chặt tay, chặt đầu hay ném đá đến chết những người không cùng ý thức hệ, hay không chịu cải theo Islam giáo. Mục tiêu tối hậu của IS là thiết lập một nhà nước Islam giáo thống nhất toàn Trung Đông, áp dụng luật Shariah lên toàn bộ đời sống của người dân. Những nhà nước thế tục khác tại Trung Đông bị IS coi là sự đi ngược lại các nguyên tắc thanh khiết của Islam giáo.

Việc Islam giáo hóa xã hội trong thế giới Islam giáo đang là một trở ngại cho sự phát triển của Islam giáo. Bởi lẽ nhiều hình thức, thủ tục hay luật lệ được đặt ra cách đây 13 thế kỷ không còn phù hợp với xã hội văn minh, hiện đại lại đang được những kẻ cực đoan, cuồng tín sử dụng để khẳng định căn tính đang bị lu mờ và để thực hiện những tham vọng chính trị đen tối.

2.6. Chịu ảnh hưởng sâu rộng của chế độ bộ tộc

Phần còn lại của thế giới đôi khi bị nhầm lẫn giữa những hủ tục lạc hậu của văn hóa bộ tộc, chế độ bộ tộc với những luật lệ của Islam giáo. Đôi khi những hủ tục đó bị đánh đồng với Islam giáo. Đó là một trong những nguyên nhân làm cho hình ảnh của Islam giáo trong con mắt của người Phương Tây và những người ngoại đạo bị ảnh hưởng một cách hết sức tiêu cực.

Ví dụ điển hình nhất là vấn đề mạng che mặt. Phương Tây đã đẩy lên không biết bao nhiêu cuộc tranh cãi xung quanh việc đeo mạng che mặt của người phụ nữ Islam giáo. Cần nhấn mạnh rằng, đây hoàn toàn là tập tục văn hóa của các bộ tộc sinh sống trên bán đảo Arab mà không phải do luật lệ Islam giáo quy định. Trong Kinh Qu'ran hay trong sách Hadith, người ta không tìm thấy bất kỳ một dòng nào quy định người phụ nữ Islam giáo phải che mặt khi ra ngoài.

Yemen cũng là một ví dụ nổi bật cho việc sử dụng các tập tục của bộ tộc mà ở đó đôi khi người ta nhầm lẫn với các luật tục của Islam giáo. Xã hội còn mang tính bộ tộc này cộng với sự hiểu biết về Islam giáo theo hướng cực đoan khiến năm 2012, Diễn đàn Kinh tế Thế giới xếp Yemen đội sổ về bình đẳng giới. Nơi đây, một cô gái 15 tuổi bị bỏ để thiêu sống vì cả gan lên gặp vị hôn phu trước khi đám cưới diễn ra. Điều đáng lưu tâm ở đây, khi những trường hợp bị thiêu sống như vậy ở Yemen và thế giới Islam giáo được tung lên các mạng xã hội đã khiến cả người Islam giáo và người ngoại đạo đều hiểu nhầm đó là một trong những luật tục của Islam giáo.

Chế độ bộ tộc, Islam giáo đã đóng và vẫn đóng vai trò quan trọng đồng thời, mang ý nghĩa quyết định đến sự phát triển chính trị, văn hóa, kinh tế, xã hội ở các xã hội và các thể chế chính trị Arab. Trên thực tế, hai cấu trúc này đan xen vào nhau và được coi là những yếu tố, những biến số quan trọng nhất định hình và quyết định văn hóa, chính trị Arab¹¹.

Khi nhìn vào bức tranh toàn cảnh của thế giới Islam giáo, có thể nhận thấy rằng ngoài chính phủ hai quốc gia Islam giáo: Thổ Nhĩ Kỳ và Pakistan, các nước Islam giáo khác chủ yếu vẫn duy trì chế độ quân chủ, chế độ quân sự, độc tài cá nhân, hoặc kết hợp mấy hình thức này. Những chế độ này thường dựa trên cơ sở gia tộc, bộ tộc và một số trường hợp khác dựa vào hậu thuẫn nước ngoài¹². Đây chính là mảnh đất màu mỡ để các tập tục tồn tại và duy trì ảnh hưởng lâu dài đến đời sống của người

dân, là một trong những nguyên nhân khiến họ tiếp tục bị chìm trong khủng hoảng, nghèo đói và tuyệt vọng.

Tóm lại, do sự đan xen của văn hóa bộ tộc và Islam giáo mà đôi khi người ta đã quy chụp cả những thứ vốn thuộc về phong tục của một số bộ tộc với Islam giáo, một tôn giáo đã đáp ứng đầy đủ nhất nhu cầu tinh thần của con người, quy phục hàng triệu trái tim và khối óc từ Cận Đông đến quần đảo Indonesia.

2.7. Thiếu vắng một nhà nước chủ chốt, dẫn đầu

Huntington là người đã chỉ ra đặc điểm này của thế giới Islam giáo. Tuy là một tôn giáo mang tính cộng đồng cao vào bậc nhất trên thế giới nhưng lại tồn tại một nghịch lý: Islam giáo bị chia rẽ giữa các trung tâm quyền lực, mỗi trung tâm đều mong muốn sử dụng bản sắc Islam giáo và Ummah sao cho có lợi cho mình¹³. Ý tưởng ngôi nhà chung Islam giáo lại thiếu một nhà nước chủ chốt của Islam giáo. Điềm qua các quốc gia có vị thế trong thế giới Islam giáo như Arap Saudi, Ai cập, Iran, Thổ Nhĩ Kỳ, người ta đều thấy chưa có một nhà nước nào xứng đáng đóng vai trò lãnh đạo của thế giới Islam giáo.

Arab Saudi là cái nôi của Islam giáo, là nơi có thánh địa của Islam giáo, có trữ lượng dầu mỏ lớn nhất thế giới, đời sống xã hội lại mang tính Islam giáo khắt khe nhất, nhưng dân số lại ít, phụ thuộc vào Phương Tây. Vì vậy, khó có thể là hiện thân của trái tim và linh hồn Islam giáo.

Ai Cập là một nước Arab, nổi tiếng với những thành tựu của văn minh nhân loại, có ưu thế về dân số lớn, nằm ở vị trí địa lý trung tâm đắc địa, tuy nhiên lại nghèo về kinh tế, phụ thuộc Mỹ và các nước Arab giàu có về dầu lửa. Vì vậy, Ai Cập cũng không thể là ứng cử viên hàng đầu cho vai trò lãnh đạo thế giới Islam giáo.

Iran cũng có diện tích lớn, vị trí trung tâm, dân số đông, dầu lửa dồi dào, kinh tế khá phát triển, lấy Islam giáo làm quốc giáo, song quốc gia này lại theo dòng Shiite, chỉ chiếm phần nhỏ trong tổng số Islam giáo thế giới. Hay nói cách khác, Islam giáo theo dòng Shiite không thể đại diện cho số đông áp đảo là người Islam giáo theo dòng Sunni trên thế giới.

Thổ Nhĩ Kỳ với đế chế Ottoman vang dội một thời, có vị trí địa lý khá thuận lợi, kinh tế phát triển khá ổn định, song lại muốn gia nhập Liên minh Châu Âu, khó có thể là nhà nước chủ chốt dẫn đầu.

Tóm lại, Islam giáo là một cộng đồng thống nhất trên quy mô toàn cầu, nhưng cộng đồng này lại không có một nhà nước xứng đáng đóng vai trò trung tâm về kinh tế, văn hóa, chính trị và có thể dẫn dắt thế giới Islam giáo.

2.8. Gia tăng tâm lý chống Mỹ và Phương Tây

Trong danh sách 9 quốc gia “ghét” nước Mỹ nhất thế giới được tờ 24/7 Wall St. liệt kê vào năm 2014, thì có tới 8 quốc gia thuộc thế giới Islam giáo. Trong đó Palestine, Pakistan, Lebanon, Yemen là bốn nước chiếm vị trí cao nhất. Cụ thể, tỷ lệ “ghét” Mỹ ở Palestine là 80%; Pakistan là 73%; Lebanon là 71%; Yemen là 69%¹⁴.

Còn theo khảo sát năm 2011 của trung tâm nghiên cứu PEW, cả người Islam giáo và người Phương Tây tiếp tục xem mối quan hệ của họ nhìn chung là tồi tệ. Nhiều người Phương Tây coi người Islam giáo là những người cuồng tín, bạo lực, ít khoan dung và thiếu tôn trọng phụ nữ. Trong khi đó, người Islam giáo ở Trung Đông coi người Phương Tây là ích kỷ, vô đạo đức, tham lam, bạo lực và cuồng tín¹⁵. Cụ thể theo khảo sát này, số người cho rằng, quan hệ giữa Islam giáo và Phương Tây là tồi tệ ở Palestine là 72%, ở Thổ Nhĩ Kỳ và Lebanon là 62%, ở Ai Cập là 60%.

Chính những nỗ lực của Phương Tây nhằm chặn đứng những làn sóng dân chủ - vì những lý do kinh tế và những lý do chính trị - đã châm ngòi, nuôi dưỡng, và làm bùng những căng thẳng trong quan hệ giữa Islam giáo và Phương Tây. Tâm lý bài Phương Tây thể hiện ở mong muốn tái khẳng định các giá trị Islam giáo và khôi phục sự vĩ đại của người Islam giáo. Có ba lý do cho tâm lý đó¹⁶:

Đầu tiên là cảm giác mất mát địa vị thống trị của Islam giáo trên thế giới trước sức mạnh tiến công của Nga và Phương Tây.

Thứ hai là sự phá hoại uy quyền của Islam giáo trong chính đất nước của họ, thông qua cuộc xâm lược của các hệ tư tưởng ngoại bang, kết hợp với việc truyền bá lối sống không phù hợp với văn hóa Islam giáo bản địa.

Thứ ba, là sự thách thức vị thế làm chủ của Islam giáo trên chính mảnh đất Thiên Chúa đến từ phía Israel.

Việc gia tăng tâm lý chống Phương Tây cho thấy sự mất phương hướng, khủng hoảng và trở nên tiêu cực trong một bộ phận không nhỏ của thế giới Islam giáo. Mối quan hệ căng thẳng giữa Islam giáo và Phương Tây trở thành một trong những vấn đề trung tâm của thế giới đương đại. Càng gia tăng tâm lý chống Mỹ thì người Islam giáo càng trở

nên cực đoan, khủng bố và như vậy càng gây mất ổn định, an ninh đối với không chỉ Islam giáo và Phương Tây mà cả phần còn lại của thế giới.

2.9. Cộng đồng kém hòa nhập hơn so với cộng đồng khác

Cộng đồng Islam giáo tỏ ra khó hội nhập vào đời sống toàn cầu so với cộng đồng tôn giáo khác, mà biểu hiện cụ thể là sự nổi dậy của làn sóng bài ngoại và làn sóng cực đoan của một số nhóm tín đồ. Huntington từng nhận xét: “Dù người ta nhìn vào ranh giới của người theo Islam giáo ở bất cứ đâu, cũng đều thấy người Islam giáo gặp khá nhiều phức tạp trong việc chung sống một cách hòa bình với những người láng giềng của mình¹⁷”.

Trên thực tế, Mecca và Medina chỉ dành cho người Islam giáo. Arab Saudi không xuất thị thực cho khách du lịch. Chỉ có hai nhóm người có thể nhập cảnh: người làm kinh doanh hoặc làm thuê và tín đồ hành hương. Đường phố Saudi vào thế kỷ XXI chỉ có hai màu đen và trắng: màu trắng của những vật áo chùng đàn ông và màu đen của những phụ nữ trùm niqab kín bung, hở hai con mắt.

Xã hội Arab Islam giáo Trung Đông dường như rơi vào một cái vòng luẩn quẩn không có lối thoát. Sự cuồng tín của giới lãnh đạo và quần chúng làm cho xã hội Arab càng ngày càng khép kín đối với thế giới bên ngoài. Những người cuồng tín quy trách nhiệm cho Phương Tây là thủ phạm gây ra tất cả những thất bại và suy thoái của thế giới Islam giáo để từ đó họ có lý do để gia tăng các hoạt động khủng bố. Nhưng càng gia tăng khủng bố bao nhiêu họ càng bị mất thiện cảm và sự giúp đỡ của thế giới bấy nhiêu. Các xã hội Islam giáo cực đoan đều trở thành những khu vực bị cô lập.

Việc giới học sĩ (Ulamas) thao túng đời sống tinh thần của các tín đồ cũng góp phần làm cho các nước Islam giáo bảo thủ trở thành những xã hội khép kín. Học vấn của các trường tôn giáo hay sự uyên bác của các học sĩ Ulamas thực chất chỉ mô tả những điều huyền hoặc của thần học. Càng đi sâu vào thần học, con người càng lún sâu vào “ốc đảo tâm linh” xa rời thực tế và đầy đặc những định kiến sai lầm.

Một nhân tố khác không thể không kể đến đó là giới lãnh đạo ở các xã hội Islam giáo bảo thủ, cực đoan. Các nhà cầm quyền không muốn dân chúng biết sự thật của thế giới bên ngoài và đặc biệt là thế giới của họ đã luôn ra sức ngăn cản ảnh hưởng của tất cả mọi phương tiện truyền thông quốc tế. Nhiều nước Islam giáo ban hành luật cấm TV, Video, phim ảnh và các sách báo ngoại văn. Trong cuộc họp của Tổ chức các Quốc gia Islam giáo OIC (Organization of Islamic Countries) gồm đại biểu của 56

quốc gia thành viên họp tại Kuala Lumpur ngày 27/2/2000, nhiều đại biểu đã hô hào các nước Islam giáo đoàn kết để chống lại kỹ thuật tin học Internet vì nó có thể “tiêu diệt các giá trị Islam giáo”.

3. Kết luận

Thế giới Islam giáo hiện nay là một cộng đồng thống nhất trên quy mô toàn cầu. Hay nói cách khác, đây là cộng đồng cùng chung một niềm tin cao cả với Allah và đều hướng về thánh địa Mecca, một cộng đồng khó có thể nhầm lẫn với bất kỳ cộng đồng nào khác. Đặc trưng cơ bản nhất của cộng đồng này là Islam giáo trở thành lối sống của các tín đồ. Ở đây, không có sự phân tách giữa quyền lực tôn giáo với quyền lực chính trị. Dưới tác động của toàn cầu hóa, thế giới Islam giáo diễn ra sự biến động về niềm tin, xuất hiện những khuynh hướng mới như chủ nghĩa Islam giáo chính thống và chủ nghĩa Islam giáo cực đoan. Đi kèm theo những khuynh hướng này là những cuộc đấu tranh giành thẩm quyền xác định tinh thần Islam giáo giữa phái ôn hòa với phái cực đoan. Ngoài ra, do sự can thiệp của Phương Tây và chịu ảnh hưởng của chế độ độc tài cùng với việc thiếu vắng một nhà nước có vai trò dẫn dắt, cộng đồng này ngày càng gia tăng tâm lý chống Mỹ và tỏ ra khó hội nhập vào xã hội hiện đại. Thế giới Islam giáo hiện nay cần giải quyết mối quan hệ giữa quá khứ và tương lai, giữa lý thuyết và hiện thực, giữa ôn hòa và cực đoan, giữa bảo thủ và cách tân. Giải quyết những vấn đề trên sẽ tạo nên diện mạo của Islam giáo trong hiện tại và về sau./.

CHÚ THÍCH:

- 1 Pew Research Center, *The Future of the Global Islam Population*, Analysis, January 27th 2011.
- 2 Pew Research Center, *The Future of the Global Islam Population*, Analysis, January 27th 2011.
- 3 5 rường cột niềm tin này được thực hành phổ biến trong phái Sunni.
- 4 Abul Ala Maududi (2011), *Tìm về Islam*, Chuyển ngữ: Habib Từ Công Nhượng (Tủ sách Islam): 65.
- 5 Benazir Bhutto (2008), *Hòa giải Islam giáo, Dân chủ và Phương Tây*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội: 78 -79.
- 6 Bernard Lewis (1990), *The Roots of Muslim Rage*, The Atlantic, Sept. 1st.
- 7 Benazir Bhutto (2008), *Hòa giải Islam giáo, Dân chủ và Phương Tây*, Nxb. Văn hóa thông tin, Hà Nội: 10.
- 8 Bernard Lewis (2002), *The Arabs in History*, Oxford University Press: 246, 208.
- 9 Nguyễn Phương Mai (2014), *Con đường Islam giáo*, Nxb. Hội Nhà văn, Hà Nội: 64.
- 10 IS là tổ chức Nhà nước Islam giáo tiến hành các hoạt động khủng bố ở Iraq và Trung Đông.

- 11 Huntington Samuel (2003), *Sự va chạm của các nền văn minh*, Nxb. Lao động, Hà Nội: 238.
- 12 Huntington Samuel (2003), *Sự va chạm của các nền văn minh*, sdd: 142.
- 13 Huntington Samuel (2003), *Sự va chạm của các nền văn minh*, sdd: 242.
- 14 <http://247wallst.com/special-report/2014/04/10/nine-countries-that-hate-america-most/>
- 15 <http://www.pewglobal.org/2011/07/21/muslim-western-tensions-persist/>
- 16 Lương Thị Thu Hường (2013), *Islamism trong bối cảnh toàn cầu hóa*, Luận án tiến sỹ, Đại học Khoa học Xã hội & Nhân văn, Hà Nội: 129.
- 17 Huntington Samuel (2003), *Sự va chạm của các nền văn minh*, Nxb. Lao động, Hà Nội: 375.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Benazir Bhutto (2008), *Hòa giải Islam giáo, Dân chủ và Phương Tây*, Nxb. Văn hóa thông tin, Hà Nội.
2. Huntington Samuel (2003), *Sự va chạm của các nền văn minh*, Nxb. Lao động, Hà Nội.
3. Bernard Lewis (1990), *The Roots of Muslim Rage*, The Atlantic, Sept. 1st.
4. Bernard Lewis (2002), *The Arabs in History*, Oxford University Press.
5. Pew Research Center, *The Future of the Global Islam Population*, Analysis, January 27th 2011.
6. Nguyễn Phương Mai (2014), *Con đường Islam giáo*, Nxb. Hội Nhà văn, Hà Nội.
7. Lương Thị Thu Hường (2013), *Islamism trong bối cảnh toàn cầu hóa*, Luận án tiến sỹ, Đại học Khoa học xã hội & Nhân văn, Hà Nội.

Abstract

SOME CHARACTERISTICS OF THE ISLAMIC WORLD AT PRESENT

Islam is the second largest religion in the world with approximately 1.57 billion believers, 23% the total population of the world. According to the statement of the PEW (Pew Research Center) in 2011, Islam has continuously become an international religion and has had a strongly expansion over five continents. In the context of globalization, Islam, like other religions, has had fluctuations in social, cultural and political life in order to find out a new method to appropriate to new situations. This article presented nine features of the Islamic world at present.

Keywords: Characteristic, situation, Islam.